

Uluslararası V. Çocuk Gelişimi Kongresi

“Her Yüzüyle Çocuk”

15-17 Kasım 2023
Hacettepe Üniversitesi Kültür Merkezi,
Ankara

BİLDİRİ KİTABI

HER ŐEY BİR SORUYLA BAŐLADI: OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE PROJE YAKLAŞIMI UYGULAMALARI¹

Münire Aydilek Çiftçi*, Cansu Bozer**, Saadet İrem Turgut**, Mehtap Morkan Şahin**,
Uğur Hassamancıoğlu***

*Necmettin Erbakan Üniversitesi
**Kapadokya Üniversitesi
***Manisa Celal Bayar Üniversitesi

Özet

Bu çalışmada okul öncesi eğitime devam eden 48-72 ay arası çocukların merak ettikleri konuların, proje yaklaşımına dayalı etkinliklerle incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın yöntemi, nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim bakışıyla desenlenmiştir. Araştırmaya okul öncesi eğitime devam eden ve üst sosyo-ekonomik düzeyden gelen 11 çocuk katılmıştır. Çalışmanın uygulama sürecinde, projelerin başlangıç aşamasında çalışmaya katılan her iki grupla birlikte proje konuları ve araştırma soruları belirlenmiştir. Araştırma aşamasında, proje konularına ilişkin çocuklarla birlikte araştırma ve incelemeler yapılmıştır. Sonlandırma aşamasında ise her iki grup birbiriyle proje sürecinde öğrenilenlerin değerlendirilmesini yaparak paylaşımda bulunmuşlardır. Çalışmanın yapıldığı her iki grupta da proje konularına çocuklarla birlikte karar verilmiştir. Çocuklar tarafından birinci grupta “Uzay” konusu, ikinci grupta ise “Kalemler” konusunun çalışılmasına karar verilmiştir. Projeler sonlandırıldıktan sonra çocuklarla yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak bireysel görüşmeler yapılmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşme formunda; proje sürecinde çocukların neler öğrendikleri, hangi etkinlikleri/oyunları/çalışmaları hatırladıkları, süreç boyunca neler hissettiklerini anlamaya ve deneyimlerini ortaya koymaya yönelik sorulara yer verilmiştir. Görüşmelerde, projelere katılan çocukların uzay ve kalemler konusuna yönelik özel ilgi alanları ortaya çıkmış, konular üzerine yapılan konuşmaları ve etkinlikleri hatırladıkları görülmüştür. Ayrıca çocuklar, proje sürecinde mutlu ve heyecanlı hissettiklerini, şaşırdıklarını ve eğlendiklerini ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Proje yaklaşımı, Okul öncesi dönem, Erken çocukluk dönemi, Eğitim yaklaşımları

Giriş

Okul öncesi dönem, kişiliğin oluşumu ve şekillenmesi, temel bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazanılması ve ileriki yıllara olan etkileri dolayısıyla hayatın en kritik evrelerinden birisidir. Yaşamın bu önemli evresinde çocukların potansiyellerini ortaya çıkarması ve gelişimlerinin desteklenmesi önemli görülmektedir. Çocukların duygu ve düşüncelerini özgürce ifade edebilen, merak ettiklerini sorgulayan ve araştıran, meydana gelen problem durumlarına çözüm önerisi sunabilen, bilimsel gelişmelere ayak uydurabilen ve bilimsel düşünme becerilerini etkili bir şekilde kullanabilen bireyler olabilmeleri için zengin uyarıcı çevre ortamları ile uygun eğitim-öğretim programlarının düzenlenmesi gerekmektedir.

Günümüzde farklı okul öncesi eğitim kurumlarında bu bağlamda çeşitli programlar ve eğitim modelleri uygulanmaktadır. Çocukların gelişimlerini desteklemek amacıyla geliştirilen ve uygulanan eğitim modellerinden birisi de proje yaklaşımıdır (Aslan & Akyol, 2006). Proje yaklaşımı ile çocukların içinde buldukları çevreyi anlamaları amaçlanmaktadır. Proje yaklaşımı, açık uçlu sorular ve informal etkinliklerle birlikte farklı konuların çok boyutlu olarak derinlemesine incelenmesini kapsamaktadır (Bıçakçı & Gürsoy, 2010, Katz & Chard, 2000). Yaklaşımın temel amacı sorulara doğru yanıtlar bulmaktan çok, sorulara cevap bulmayı hedefleyen araştırma çabası ve konu hakkında daha fazla bilgiye erişimdir (Gürkan, 2010). Proje yaklaşımı, sorumluluk alma, derinlemesine araştırma yapma, keşfetme, paylaşma gibi becerileri desteklenmesi (Roopnarine & Jhonson, 2005) ve çocuğun öğrenmek istediği konuyu en etkili şekilde öğrenmesini sağlayacak yöntemleri ortaya çıkarması açısından geleneksel eğitim uygulamalarından daha avantajlı görünmektedir (Helm & Katz, 2001). Günümüzde proje temelli yaklaşıma ilginin artmasının sebepleri arasında, proje çalışmalarının çocuğun zihinsel gelişimini, sosyal gelişimini ve temel becerilerini desteklenmesiyle birlikte çocukların gelişimine dair herhangi bir risk faktörü içermemesi gösterilmektedir (Katz & Chard, 2000). Konuyla ilgili yapılan bir çalışmada proje yaklaşımli eğitimin anasınıfına devam eden çocukların motor, dil, bilişsel, günlük yaşam ve sosyal/duygusal gelişim alanlarına etkisi incelenmiştir. Araştırma sonunda çocukların gelişim alanlarının desteklendiği sonucuna ulaşılmıştır (Bıçakçı, 2009). Canoğlu (2007) yaptığı çalışmada okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocuklarda proje tabanlı öğrenmenin, sezgisel matematik becerilerine olan etkisini incelemiştir. Çalışma sonucunda çocukların sezgisel matematik düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Benzer şekilde Kurt'un (2007) tarafından okul öncesi dönem çocuklarıyla gerçekleştirilen çalışmada proje yaklaşımli eğitim programlarının çocukların sosyal uyum becerilerini desteklediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada özellikle okul öncesi dönemde, çocukların aktif katılımlarını sağlayan, yaparak yaşayarak öğrenme fırsatları sunan aynı zamanda tüm gelişim alanlarını destekleme özelliği bulunan proje yaklaşımından yararlanılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada okul öncesi eğitime devam eden 48-72 ay arası çocukların merak ettikleri konuların, proje yaklaşımına dayalı etkinliklerle incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırmanın yöntemi, nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomenoloji) olarak desenlenmiştir. Fenomenoloji deseni, farkında olduğumuz ama derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanarak konuların detay, kapsam ve farklılıklar bakımından derinlemesine araştırılmasını sağlayan bir yöntemdir (Creswell, 2013; Patton, 2014).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubuna, nitel araştırmaya uygun olarak amaçlı örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi kullanılarak ulaşılmıştır. Araştırmaya, Kapadokya Üniversitesi Çocuk Gelişimi Uygulama ve Araştırma merkezine bağlı anaokulu bünyesinde okul öncesi eğitime devam eden ve üst sosyo-ekonomik düzeyden gelen 48-72 ay arası 11 çocuk (beş ve altı kişilik olmak üzere iki grup) katılmıştır.

Veri toplama araçları

Veri toplama aracı olarak çocuklar için geliştirilmiş yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu, MEB 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı'nın değerlendirme süreci temel alınarak geliştirilmiştir. Soruların açık ve anlaşılır olarak ifade edilmesine, farklı yorumlara neden olmamasına ve yönlendirici olmamasına dikkat edilmiştir. Çocuk görüşme formunda; proje kapsamında çocukların neler öğrendiklerini, hangi etkinlikleri/oyunları/çalışmaları yaptıklarını, süreç boyunca neler hissettiklerini anlamaya ve deneyimlerini ortaya koymaya yönelik sorulara yer verilmiştir.

Veri Toplama ve Uygulama Süreci

Yarı yapılandırılmış görüşme formunun içeriği ile bilgilendirilmiş gönüllü olur formu ebeveynlerle ve çocuklarla önceden paylaşılmıştır. Ebeveynler, araştırma hakkında bilgilendirilerek katılmak isteyen ebeveynlerden gerekli izinler alınmıştır. Araştırmaya ebeveynlerinin izniyle gönüllü olan çocuklar katılmıştır. Görüşmeler çocukların uygun saatinde, kendilerini rahatlıkla ifade edebilecekleri ve rahat hissettikleri, sadece kendisi ve araştırmacının olduğu bir odada yapılmıştır. Veri toplama sürecinde araştırmaya katılan çocuklarla sadece bir kez uygun ve sessiz bir odada 15-20 dakika yüz yüze görüşülmüştür. Bu görüşmeler sırasında çocukların sorulara verdikleri cevaplar yazılı şekilde kaydedilmiştir. Proje uygulamaları tamamlandıktan sonra çocuklarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çocuklara, *Uzay/Kalem projesi kapsamında anlattığın çalışmaları/etkinlikleri yaparken neler hissettin anlatır mısın? Neden böyle hissettin?* gibi sorular genelden özele inerek yöneltilmiş ve çocukların bakış açılarının derinlemesine incelenmesi amaçlanmıştır.

Proje yaklaşımında çalışmalar başlangıç, araştırma ve sonlandırma olmak üzere esnek bir planlama ile üç aşamada gerçekleştirilmektedir. Başlangıç aşamasında çalışmaya katılan her iki grupta birlikte proje konuları ve araştırma soruları belirlenmiştir. Uygulama sürecine ilişkin hazırlıklar ve planlamalar yapılmıştır. Araştırma aşamasında, proje konularına ilişkin çocuklarla birlikte araştırma ve incelemeler yapılmıştır. Sonlandırma aşamasında ise her iki grup etkileşimli bir şekilde proje sürecinde öğrenilenlerin değerlendirilmesini yaparak paylaşımda bulunmuştur (Dahlberg & Moss, 2010; Helm & Katz, 2001; Katz & Chard; 2000). Her iki grupta da proje süreci, iki hafta boyunca her gün bir buçuk saatlik oturumlarla gerçekleştirilmiştir. Proje uygulamalarının yapıldığı her iki grupta da etkin öğrenme ve aktif katılım süreci dokümantasyon yöntemi ile belgelenmiştir. Dokümantasyon ile sürecin fotoğraflanması, video çekimleri, çocukların söylediklerinin ve paylaşımlarının not edilmesi yapılmıştır. Ayrıca çocukların sürece ilişkin gelişimleri ve kazanımlarının düzenli bir şekilde değerlendirilmesi sağlanmıştır. Proje çalışmalarının yürütüldüğü gruplarda araştırmacılar aktif olarak çocuklarla birlikte sürece katılım göstererek planlama, uygulamalara katılma, araştırma ve belgeleme sürecinde yer almıştır. Çalışma, COVID-19 pandemi sürecinde gerçekleştiği için pandemi önlemleri kapsamında, ebeveynler çalışmalara dolaylı olarak (haber mektubu, bültenler, fotoğraflar vb. gibi iletişim etkinlikleri ile) dahil edilmiştir.

Aşama 1: Projeye başlama

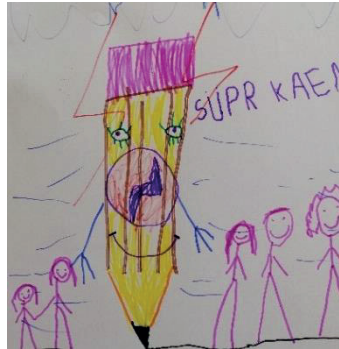
Çalışmanın yapıldığı her iki grupta da proje konularına çocuklarla birlikte karar verilmiştir. Çocuklarla toplantı düzenlenerek “Bugünlerde neleri merak ediyoruz?”, “Neyi araştırmak isterdiniz? veya “Hangi konularda bilgi sahibi olmak isterdiniz?” soruları sorularak çocukların görüşleri alınmıştır. Çocuklardan gelen cevaplar tahtaya yazılmış gruplarla belirlenen konu listesi araştırmacı tarafından çocuklara hatırlatılmıştır. Daha sonra çocuklarla birlikte konular üzerine konuşulmuş ve proje konusuna oylama yapılarak çocukların karar vermesi sağlanmıştır. Birinci grupta çocuklar tarafından merak edilen konuların “haritalar, gemiler, köprüler, hayvanlar, mikroplar, uzay”, ikinci grupta ise “inşaatlar-binalar, virüs ve bakteriler, seçimler, kalemler” konuları olduğu ifade edilmiştir. Gruplarda yapılan iki tur oylama sonucunda çocuklar tarafından birinci grupta “Uzay”, ikinci grupta ise “Kalemler” proje konuları olarak belirlenmiştir. Araştırmacılar tarafından bir hafta boyunca MEB 2013 Programından yola çıkarak proje akışı ve etkinlikler planlanmıştır. Araştırmacılar tarafından her iki grup içinde belirlenen konular hakkında, çocukların ön bilgilerini değerlendirilmiştir. Bu süreçte araştırma ekibi ve grup sorumlusu öğretmenlerle toplantılar yapılmıştır. Bu toplantılarda “uzay” ve “kalemler” konuları için ön araştırmaların yapılmasına, süreçte çocukların dikkatle gözlenmesine, dinlenmesine, notlar alınmasına, çocuklar için uyarıcı ortamlar hazırlanmasına ve çeşitli etkinlikler planlanmasına karar verilmiştir. Her iki konu için de çocuklardan gelen sorular ve ön bilgilerinden, çocukların ilgileri ve gelişim düzeylerinden yola çıkarak kavram haritası oluşturulmuştur. Kavram haritası, proje çalışmalarını sürecinde güncellenmeye devam edilmiştir. Kavram haritasında, proje konusuyla ilgili çocukların dikkatlerini çekebilecek sorulara ve çocukların araştırma ile ulaşabilecekleri cevaplara yer verilmiştir. Araştırma soruları ile ilgili yapılabilecek çalışmaların ve öğrenme amaçlarının esnek bir planlaması yapılmıştır. Eğitim ortamının düzenlenmesi iki haftalık proje uygulama sürecinde devam etmiştir. Her iki grup için de sınıflarda sürekli değişen ürün ve materyallerin yer aldığı dokümantasyon alanı oluşturulmuştur. Çocukların proje konusuna ilişkin deneyimlerini belirlemek ve proje konularına yönelik merak ettikleri ayrıntıları tespit edebilmek için çocukların resim çizip konuyu anlatmalarını istenmiş, resimlerle ilgili soru-cevap ve tartışmalar yapılmıştır.

“Uzay”

Uzay projesine ilişkin çocukların paylaşımları; gezegenler (Uranüs, Neptün, Mars, Merkür, Jüpiter, Satürn, Dünya), Ay, Güneş, Yıldızlar, Galaksi, uzaylılar, uzaya ne ile bakarız? (Teleskop), roketler şeklinde olmuştur.

“Kalemler”

Kalem projesine ilişkin çocukların paylaşımları; hangi çeşit kalemler vardır? (Kurşun kalem, tükenmez kalem, tahta kalemi, boya kalemleri), kalemler nasıl yapılır? , kalemler olmadan önce nasıl yazı yazılıyordu? şeklinde olmuştur.

Aşama 2: Projeyi geliştirme

Bu aşamada çocukların proje konularına yönelik araştırma sorularına cevap aranmaya çalışılmıştır. Yapılan tartışma, araştırma, etkinlikler ve paylaşımlarla çocukların proje konularına ilişkin yeni bilgi ve deneyimler kazanması amaçlanmıştır. Projenin araştırma aşamasında uygulanan

etkinliklerde araştırma sorularına cevap verecek ve öğrenme alanlarını destekleyecek planlamalar yapılmıştır. Aslında proje yaklaşımında saha gezileri ve ailelerin sınıf etkinliklerine katılımları ön plandadır. Ancak COVID-19 pandemi sürecinden kaynaklı olarak saha gezileri yerine proje konularına ve araştırma sorularına yönelik belgesellerden ve yaratıcı drama uygulamalarından faydalanılmıştır. Aşağıda proje geliştirme süreci içerisinde her iki proje konusunda gruplarla yapılan çalışmalar ve konuşmalar özetlenmiştir.

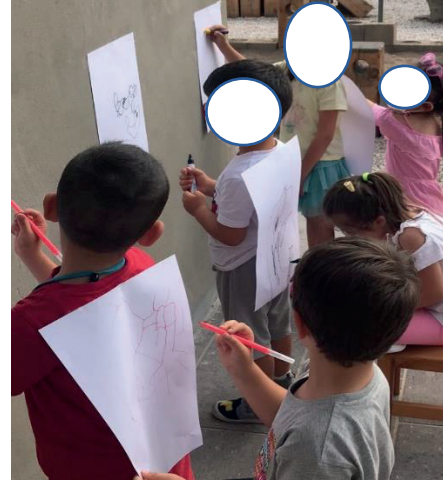
“Uzay”

Uzay konulu proje kapsamında deneyler, kitap incelemesi, tartışma, belgesel izleme, sanat etkinlikleri, model oluşturma ve yaratıcı drama gibi öğretim yöntemleri ile farklı etkinlik türleri uygulanmıştır. Örneğin; çocuklarla bahçeye çıkılarak gökyüzünde neler gördükleri üzerine konuşulmuş ve gezegenlere ilişkin resimli kartlar üzerinden sohbetler yapılmıştır. Roket deneyi gerçekleştirilmiştir. Ay ile ilgili kitap okunmuştur. Ay'ın yüzeyi nasıl konusu üzerine sohbet edilmiştir. Önceden hazırlanmış olan güneş sistemi modeli ve Gezegen üç boyutlu modülleri incelenmiş, astronotlar üzerine konuşulmuş ve sonrasında plastik bardaklardan maket roketler yapılmıştır. Küçük tuvaler uzay olmuş, tutkal ve simlerle güneş sistemi oluşturulmuştur. Ayrıca ailelerden, uzay ve güneş sistemi hakkında araştırma yapmaları ve çocuklarından gelen soruların yazıldığı kağıtları araştırmacılara iletmeleri istenmiştir.

“Kalemler”

Kalemler konulu proje kapsamında inceleme ve araştırma, sanat ve müzik etkinlikleri, yaratıcı drama ve dans, belgesel izleme, parkur tamamlama gibi farklı etkinlik türleri ve öğretim yöntemlerinden yararlanılmıştır. Örneğin; farklı kalem türleri sınıfa getirilerek, çocuklarla birlikte incelenmiştir. İncelemeler sırasında kalemlerin parçaları ve mekanizmaları sökülüp, parçaların yapıldığı malzemeler üzerine tartışılmıştır. Kurşun kalemler açılarak, küllükler üzerine konuşulmuş ve sonrasında süslemeler yapılmıştır. Kalemler olmadan önce yazı yazmak veya resim yapmak için neler kullanılıyordu konusu üzerine tartışılmıştır. Eski yazılar ve şekiller, yazı yazmada ve resim çizmede kullanılan materyaller üzerine belgeseller izlenmiştir. Artık materyallerden ve farklı malzemelerden her çocuk kendi kalemini tasarlamıştır. Ayrıca ailelerden, kalem çeşitleri ve kalemlerin nasıl üretildiğine ilişkin araştırma yapmaları ve çocuklarından gelen soruların yazıldığı kağıtları araştırmacılara iletmeleri istenmiştir.

Aşama 3: Projeyi sonlandırma

Sonlandırma aşamasında, çocuklarla birlikte proje süreci değerlendirilmiş, cevap aranan konular ve sorular yeniden gözden geçirilmiştir. İlk aşamada her iki grup da kendi içerisinde proje konularına yönelik değerlendirmelerini yapmıştır. İkinci aşamada ise gruplar projelerinde ulaşılan sonuçlarını birbirleriyle paylaşmıştır. Her iki aşamada da projeler sürecinde çekilen fotoğraflardan ve kayıt altına alınan videolardan yararlanılmıştır. Ayrıca her iki grup, projeleri sürecinde ortaya çıkan ürünlerini ve fotoğraflarını sergilemiştir. Sergi sürecinde liderliği çocuklar üstelenmiş, akranlarının sorularını yanıtlamış ve neler yaptıklarını anlatmışlardır. Sonunda ise çocuklar birlikte oyunlar oynamıştır.

Verilerin Analizi

Görüşmeler, araştırmacılar tarafından yazılarak kayıt altına alınmıştır. Yapılan görüşmelerden elde edilen nitel verilerde içerik analizi yapılmış, ortak kod ve temalar oluşturulmuştur. Analiz sürecinde ilk adım olarak iki araştırmacı tarafından elde edilen veriler, bağımsız olarak sınıflanmış, kodlanmış ve analiz edilmiştir. Bu aşamalar boyunca birbiriyle ilgili kodların altında toplanabilecek ana temalar üzerinde de düşünülmüş, kavram ve ifadelerin ne oranda veriye uygun olduğu gözden geçirilmiş ve bunlarla ilgili notlar da alınmıştır. Bağımsız olarak araştırmacılar tarafından üretilen sonuçların karşılaştırılması ve çapraz kontrolün yapılmasıyla kodlayıcılar arası uyuma bakılmıştır (Creswell, 2013).

Etik Kurul Onayı

Bu çalışma “Erken Çocukluk Döneminde Katılım Temelli Proje Yaklaşımı Uygulamaları: Bir Karma Yöntem Araştırması (KÜN.2021-BAGP-008)” bilimsel araştırma projesi kapsamında araştırmacıların ve grup sorumlusu öğretmenlerin proje yaklaşımına ilişkin uygulama ve deneyimlerini arttırmak adına ön çalışma/hazırlık çalışması olarak asıl projeye katılmayan çocuklar ile yürütülmüştür. Kapadokya Üniversitesi Araştırma Etik Kurulu'ndan gerekli etik izinler alınmıştır (Tarih:23.03.2021, No: 29533901-204.01.07-7797). Araştırmacılar tarafından anaokulunda ebeveynlerle görüşülerek proje hakkında bilgilendirmeler yapılmış ve ebeveyn onam formları alınmıştır.

Bulgular

Her iki proje konusuna yönelik çocuklardan elde edilen nitel veriler, içerik analizi sonucunda her iki grup için de *neler yaptık? Neler öğrendim? Neler hissettim? Bundan sonra neleri araştırmak isterim?* olarak dört ana tema altında toplanmıştır. Tablo 1’de tema, kategoriler ve kodlara yer verilmiştir. Kodların hangi proje konusuna ilişkin olduğunu tanımlamak için “Uzay” projesi için “U”, “Kalem” projesi için “K” ifadesi kullanılmıştır. Temalara ilişkin betimsel anlatımla çocukların bazı örnek ifadeleri aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1.*Uzay ve kalem projesinden ortaya çıkan tema, kategoriler ve kodlar*

Tema	Kategoriler	Kodlar
Neler Yaptık?	Sanat etkinlikleri	Uzay boyaması (U1, U3)
		Gezegen topları (U2)
		Kalem tasarlama (K1, K2, K3, K5)
	Drama	Çerçeve tasarlama (K3)
		Gezegenlerin dansı (U6)
		Kalemlerin dansı (K1, K2)
	Oyun	Kalemler ülkesi (K2)
		Uzay oyunu (U3, U6)
		Kalem yakalama (K1, K2, K3, K4)
	Tartışma ve Sohbet	Kalem Fabrikası (K1)
		Uzayla ilgili görselleri inceleme ve konuşma (U6)
		Eski Yazılar (K3, K4)
		Kalemler nasıl üretiliyor (K3)
		Kalemlerin içinde ne var (K2)
		Kalemler olmadan önce (K3)
	Belgesel İzleme	Uzay belgeseli (U3)
		Kalem üretimi (K1, K2)
	Deneyler	Roket uçurma (U5)
Gezegenleri bulma (U1, U6)		
Neler Öğrendim?	Gezegenler	Kalemleri parçalayıp-materyalleri inceleme (K2, K3, K4)
		Gezegenleri tanıma/özellikleri (U1, U3, U5)
		Gezegenlerin sırası (U2, U6)
	Yer Çekimi	Gezegenlerin hareketi (U1, U6)
		Yer çekimi nedir (U1)
	Uzay	Uzay şarkısı (U1)
		Uzayda neler var (U3, U1)
		Yıldızlar (U2, U4, U5)
	Güneş	Galaksiler (U4)
		Güneş sıcaklığı (U1, U3)
		Roket
	Kalem üretim süreci	Kalemler nasıl yapılıyor (K4, K5)
Farklı kalem türleri		Kurşunkalem, tükenmez kalem, pilot kalem, tahta kalem (K3, K4)
Eski yazılar		Duvar yazıları ve resimleri (K3, Eskiden yazı araçları (K3)
Neler Hissettim?	Mutlu	Etkinlikler (U1, U3, U5, U6, K1, K3)
	Heyecanlı	Yeni bir deneyim (U2, U3, U4, U5, K4)
	Şaşırma	Eğitimcinin duygu yansımaları (U6)
	Eğlenceli	Yeni bir bilgi (U6, K1)
Bundan sonra neleri araştırmak isterim?	Hayvanlar	Süreç (U4, U6, K2, K3, K5)
	Virüs ve Bakteriler	Hayvanların dili (U6)
	Dinozorlar	Coronavirüs (U1, U4)
	Makinalar	Trex (K1, K5)
		Uçak (U3)
		Roket (U2, U3)
	Vücudumuz	Saatler (U2)
Düzenekler (K2)		
Kıyafetler	Kalp (U2)	
	Kostümler ve Tasarım (K3)	

“Uzay” ve “Kalemler” projeleri sonrasında çocukların görüşleri incelendiğinde, çocukların yapılan etkinlikleri, öğrendikleri yeni bilgileri ve neler hissettiklerini ifade ettikleri fark edilmiştir. Aşağıda, çocukların verdiği cevaplardan örnekler sunulmuştur.

“U1: Gezegenlerin hareketlerini yaptık. Tabaka su koyduk, içinde gezegenler vardı, deney yaptık. Uzayın içinde neler var diye konuştuk.” (Neler yaptık? ve Neler öğrendim?)

“U6: Uzayda bulunan Güneş, Jüpiter Satürn ve diğer gezegenleri öğrendim. Roketin nasıl olduğunu öğrendik.” (Neler öğrendim?)

“U6: Gezegenler, Dünya'nın etrafında dönüyormuş gibiydi ama aslında güneşin etrafında dönüyormuş. Şaşırdım.” (Neler hissettim?)

“U3: Simlerle boyamalar yaptık. Oyunlar oynadık. Belgesel izledik.” (Neler yaptık?)

“U3: Mutlu. Uzayda olduğumu hayal ettim.” (Neler hissettik?)

“K1: Kalemlerin dansı, kalem oyunlar oynadık. Kalemler ülkesini oynadık.” (Neler yaptık?)

“K3: Değişik kalem çeşitlerini gördük. Eskiden kalem olmadan duvarlara nasıl yazı yazdıklarını, çaktıklarını öğrendim.” (Neler öğrendim?)

“K4: Kalem tarzlarını, kalemin içini boşaltıp içine kömür yerleştirip dolduruyorlar.” (Neler öğrendim?)

“K5: Kalem tasarladık.” (Neler yaptık?)

“K1: Yeni bilgilerden mutlu oldum.” (Neler hissettim?)

Proje sonunda çocuklara, bundan sonra hangi konuları araştırmak istedikleri sorulduğunda çocuklar; hayvanların kendi aralarında nasıl anlaştıklarını, dinazorları, makinelerin nasıl çalıştığını (çalışma düzeneklerini), vücudumuzu (özellikle kalp organını), virüs ve mikropları (özellikle korona virüsü) merak ettiklerini, kıyafet ve kostüm tasarımları gibi konuları çalışmak istediklerini dile getirmiştir.

Tartışma

Proje yaklaşımı çocukların kendi merak ettikleri konular ve sorular üzerinden ilerleyen bir süreç olduğu için, onların ilgilerini canlı tutarak derinlemesine araştırma yapma, keşfetme, ilişkilendirme, problem çözme gibi bilişsel becerilerini geliştirmektedir. Ayrıca çocukların grupla birlikte hareket etme, iş birliği ve paylaşım, sorumluluk alma gibi sosyal duygusal becerilerine de olumlu katkı sunarak gelişimlerini olumlu yönde etkilemektedir (Bıçakçı & Gürsoy, 2010; Chard, 2000; Danyi vd. 2002; Özbulut, 2013; Warner & Pam, 2001). Bu çalışmaya göre çocukların merak ve ilgileri doğrultusunda araştırma konularının belirlenmesinin motivasyonu, etkin katılımı ve eğlenerek öğrenmeyi desteklediği söylenebilir. Benzer şekilde Bullard ve Bullock'un (2002) çalışma sonucunda da okul öncesinde proje yaklaşımına dayalı eğitimin destekleyici bir öğrenme ortamı sağladığı dolayısıyla çocukların sosyal gelişim ile bilişsel gelişim alanları ve yaratıcılıkları üzerinde etkili olduğu bulunmuştur.

Bu araştırmanın sonunda çocukların çalışılan konuya ilişkin neler öğrendiklerinden ve süreçte yapılan etkinliklerden ayrıntılı bir şekilde bahsettikleri görülmüştür. Proje temelli öğrenme yaklaşımının, öğrencilerin bilimsel süreç becerileri üzerinde olumlu bir etki yarattığı; bunun nedeni olarak da öğrencilerin öğrenme sürecinde etkin bir şekilde yer almaları ve kendi öğrenme

sorumluluklarını üstlenmeleri gösterilmektedir (Şimşek & Hamzaoglu, 2020). Alan yazınında konuyla ilgili olarak gerçekleşen araştırmalarda proje çalışmaları sayesinde çocukların temel bilimsel düşünme becerilerini edindikleri (Coşkun, 2004), olumlu öğrenme tutumlarını artırabildikleri ve bilgi düzeylerini zenginleştirebildikleri (Danyi vd., 2002) görülmüştür. Ayrıca proje uygulamalarının akademik/bilişsel gelişimde etkili olduğu (Bıçakçı & Gürsoy, 2010), bilişsel süreç becerilerini (karar verme, eleştirel düşünme, problem çözme vb. gibi) desteklediği (Buck Institute for Education, PBL Overview, t.y. 2006), öğrenmeyi kalıcı ve eğlenceli kıldığı (Beneke, 2010), zihinsel yetenekleri güçlendirdiği (Grzegorzewska & Konieczna-Blicharz, 2011), bilgilerin daha kalıcı hale geldiği (Evcimik, 2023), mantıksal düşünme becerilerinin gelişiminde etkili olduğu (Çıbık & Emrahoğlu, 2008) ve akademik başarıyı geliştirdiği (Yılmaz, 2015) ortaya çıkmıştır.

Proje yaklaşımı çocukların kendi düşüncelerini üretmesine, kendi ilgi alanları ve sorularını izleme fırsatı vererek problemlere çözüm bulmada kendi başlarına kararlar alabilmelerini sağlamaktadır (Buck Institute of Education, PBL Overview, t.y. 2006). Yaklaşım, çocukların yaparak yaşayarak öğrenmelerine fırsat verdiği için proje sonunda çocukların bilimsel süreç becerilerinin oldukça geliştiği fark edilmiştir (Şahin, Güven & Yurdatapan; 2011). Yapılan araştırmalarda da çocukların merak ettikleri konulara cevaplar ararken soru sorma becerilerinin (Bell, 2010) ve dil becerilerinin (Arıkan & Kimzan, 2016) geliştiği ortaya konmuştur. Bu çalışmada çocuklar süreçte yaşanan deneyim ve paylaşımlarda yeni bilgiler öğrenmelerinden dolayı çok mutlu olduklarını, heyecanlandıklarını, bazen de öğrendikleri bilgilere şaşırdıklarını ifade etmişlerdir. Çocukların grupça paylaşımda bulunmaları, iş birliğiyle çalışma becerilerini geliştirerek, ekip çalışması, ortak oyunlar ve etkinlikler, grup çalışmaları, proje yaklaşımının içerdiği araştırma ve öğrenme sürecinden zevk aldıkları gözlenmiştir. Üstün ve Çakar (2006) yaptıkları çalışmalarında proje yaklaşımının çocukların sosyal becerilerini geliştirdiğini tespit etmiştir. Bu çalışmada da çocukların proje sürecinde öğretmen ve arkadaşlarıyla, proje sonunda süreç ve ürünlerin paylaşımında akranla iletişime girerek sosyal becerileri desteklenmiştir. Bu bulgular, proje yaklaşımının çocukların sosyal duygusal gelişimlerini olumlu yönde etkilediğini ortaya koyan pek çok çalışmayla örtüşmüştür (Arıkan & Kimzan; Bıçakçı & Gürsoy, 2010; Danyi vd. 2002; Warner & Pam, 2001). Çocukların kendi merak ettikleri sorulardan yola çıkarak geliştirilen ve süreçte aktif oldukları proje konularının; öğrenme süreçlerini, deneyimlerini, duygu ve düşüncelerini desteklediği söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, proje yaklaşımına göre çalışmalar başlangıç, araştırma ve sonlandırma olmak üzere üç aşamada gerçekleştirilmiştir. Proje konularının çıkış noktasını, çocukların merak ettikleri konular üzerine geliştirdikleri sorular oluşturmuştur. Gruplarda yapılan iki tur oylama sonucunda birinci grupta “Uzay” konusu, ikinci grupta ise “Kalemler” proje konusu olarak belirlenmiştir. Projeler bittikten sonra sürece ilişkin yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak çocuklarla bireysel görüşmeler yapılmıştır. Çocuklardan elde edilen veriler her grup içinde *Neler yaptık? Neler öğrendim? Neler hissettim? Bundan sonra neler araştırmak isterim?* olarak dört ana temada toplanmıştır. Çocuklar, proje sürecinde belirledikleri konulara ilişkin yapmış oldukları sanat, drama, oyun etkinliklerinden;

deneylerden ve izledikleri belgesellerden, konular hakkındaki tartışmalardan bahsetmiştir. Bununla birlikte “uzay” konusunu araştıran grup gezegenler, yer çekimi, uzay, güneş, roket gibi kavramları ve bunlarla ilişkili kavramları öğrendiklerini dile getirmiştir. “Kalem” konusunu araştıran grup ise kalem üretim süreci, farklı kalem türleri ve eski yazılar hakkında bilgi sahibi olduklarını söylemiştir. Her iki gruptaki çocuklarda proje sürecinde mutlu ve heyecanlı hissettiklerini, şaşırdıklarını ve eğlendiklerini ifade etmiştir. Çocuklara, bundan sonra hangi konuları araştırmak istedikleri sorulduğunda, çocuklar, hayvanların kendi aralarında nasıl anlaştıklarını, dinozorları, makinelerin nasıl çalıştığını, vücudumuzu, virüs ve mikropları (özellikle korona virüsü) merak ettiklerini, kıyafet ve kostüm tasarımları gibi konuları çalışmak istediklerini dile getirmiştir. Bu çalışma çocukların sorularından yola çıkarak hazırlanmış iki konunun iki haftalık süreçte proje yaklaşımı uygulanmasıyla sınırlıdır. Çocukların merak ettikleri konular ve sorularından yola çıkılarak planlanmış daha uzun süreli ve farklı konuların ele alındığı büyük ölçekli çalışmalar planlanabilir. Proje yaklaşımına ilişkin uygulamalar 48-72 ay arasında okul öncesi kuruma devam eden ve üst sosyo-ekonomik düzeyden gelen çocuklarla planlanmış, uygulanmış ve nitel bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Daha küçük yaş grupları veya farklı sosyo-ekonomik düzeyden gelen çocuklarla gelişimsel değerlendirme süreçlerini de kapsayan nicel araştırmalar planlanabilir. Proje uygulamaları sürecinde eğitimcilerin de yaşantı ve deneyimlerini aktardıkları nitel çalışmalar yapılabilir. Bu çalışma COVID-19 pandemi sürecinde, pandemiye yönelik tedbirler kapsamında ailelerin dolaylı katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Yapılacak diğer araştırmalarda projenin uygulama sürecine ailelerin sınıf etkinliklerine ve alan gezilerine doğrudan katılım sağladıkları çalışmalar gerçekleştirilebilir. Proje sürecine ilişkin ailelerin, kendi deneyim ve yaşantılarını yansıttıkları nitel araştırmalar planlanabilir.

Kaynaklar

- Aslan, D., & Köksal Akyol, A. (2006). *Okul öncesi eğitimde proje yaklaşımı. Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(16).
- Bell, S. (2010). Project-based learning for the 21st century: Skills for the future. *The Clearing House*, 83(2), 39–43. <http://www.jstor.org/stable/20697896>
- Beneke, S. J. (2010). *The effects of the project approach on children in inclusive early childhood classrooms*. University of Illinois at Urbana-Champaign. <https://doi.org/10.1097/IYC.0000000000000045>
- Bıçakçı, M. Y., & Gürsoy, F. (2010). Proje yaklaşımına dayalı eğitimin altı yaş çocuklarının gelişimine etkisinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(1), 307-316. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/817912>
- Buck Institute for Education. (BIE) (2006). PBL Overview, Handbook: Introduction to Project Based Learning. [https://www.academia.edu/20432502/2 Project Based Learning Handbook](https://www.academia.edu/20432502/2_Project_Based_Learning_Handbook) (Erişim tarihi: 2022).
- Bullard, J., & Bullock, J.R. (2002). Modeling collaboration, in depth projects, and cognitive discourse: a Reggio

- emilia and project approach course. *Early Childhood Research and Practice*, 4(2): 55-71.
<http://ecrp.uiuc.edu/v4n2/bullard.html>.
- Canoğlu, M. (2007). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 6 yaş grubu çocuklarda proje tabanlı öğrenmenin sezgisel matematik becerilerine etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Coşkun, M. (2004). Coğrafya öğretiminde proje yaklaşımı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 99-107. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefad/issue/57226/808286>
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. M. Bütün & S. B. Demir (Çev. Edt.). Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Çıbık, A. S., & Emrahoğlu, N. (2008). Proje tabanlı öğrenme yaklaşımının fen bilgisi dersinde öğrencilerin mantıksal düşünme becerilerinin gelişimine etkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 51-66.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil/issue/4379/60035>
- Dahlberg, G. & Moss, P. (2010). Introduction: our Reggio Emilia. In C. Rinaldi. (Ed.), *In dialogue with Reggio Emilia: listening, researching and learning* (pp1-22). NY: Routledge, Taylor& Francis Group.
- Danyi, D., Sebest, H., Thomson, A.& Young, L. (2002). The Apple Project. *Early Childhood Research & Practice*, 4(2), 1-19. <http://ecrp.uiuc.edu/v4n2/danyiithumb.html>
- Evcimik, S. (2023). Proje tabanlı öğrenme yaklaşımının sınıf dışı uygulamalarına ilişkin katılımcı görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 10(19), 72-81. <https://doi.org/10.29129/inujse.1232938>
- Grzegorzewska, K., & Konieczna-Blicharz, J. (2011). The lights pre-project: Implementation of the project approach with children under 3 years of age. *Early Childhood Research & Practice*, 13(1). <https://ecrp.illinois.edu/v13n1/grzegorzewska.html>
- Helm, J. H., & Katz, L. G. (2001). *Young investigators: The project approach in the early years*. Teachers College Press. Williston: VT.
- Katz, L., & Chard, S. C. (2000). *Engaging children's minds: The project approach (2nd Ed.)*. Connecticut: Ablex Publishing Corporation.
- Kurt, F. (2007). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden beş altı yaş çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine proje yaklaşımli eğitim programlarının etkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. M. Bütün & S. B. Demir (Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Roopnarine, J. L. & Jhonson, J. E. (2005). *Approaches to early childhood education*. Merrill: Prentice Hall.

- Şimşek, F. & Hamzaoğlu, E. (2020). Okul dışı gerçekleştirilen proje tabanlı öğrenme yaklaşımının ortaokul bedene etkisinin araştırılması. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cumhuriyet Armağan Sayısı*, 395-424. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.689423>
- Üstün, E., & Çakar, E. (2006). *Proje yaklaşımının okul öncesi dönem çocuklarının sosyal gelişimlerine ve öğrenme stillerine etkisinin incelenmesi*. I. Uluslararası Okul öncesi Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı- 30 Haziran-3 Temmuz 2004. I. cilt, s: 44-51. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Warner, L. & Pam, M. (2001). Studying pond life with primary age children the project approach in action. *Childhood Education*, 77(3), 139-143.
- Yılmaz, F. N. (2015). *Fen bilimleri öğretiminde proje tabanlı öğrenme yaklaşımının 6. sınıf öğrenci başarısı ve bilimsel süreç becerilerine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).